

ЗАГОРОДНІЙ
Анатолій Глібович – академік НАН України, президент НАН України, голова Координаційної ради з питань реформування НАН України

ПРО СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ З РЕФОРМУВАННЯ НАН УКРАЇНИ

Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 12 січня 2022 року

У доповіді наведено основні результати роботи та широкий спектр вжитих заходів за стратегічно важливими напрямками реформування діяльності Національної академії наук України у 2021 р. з метою підвищення ефективності наукових досліджень.

Шановні колеги!

Розгляд на сьогоднішньому засіданні Президії НАН України питання про стан реалізації заходів з реформування Академії є вкрай важливим і своєчасним. З успішністю реалізації цих заходів пов'язане підвищення ефективності її діяльності, а своєчасність розгляду зумовлена тим, що 12 січня 2021 р. відбулося засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, на якому НАН України представила власний план свого реформування. Важливо, що Національна рада погодилася з пропозицією Академії щодо самостійної організації діяльності з її реформування з урахуванням рекомендацій відповідної робочої групи Національної ради.

В основу зазначеного плану було покладено стратегічно важливі напрями та конкретні заходи, визначені постановою Президії НАН України від 23.10.2020 № 171 «Про окремі заходи з реформування діяльності Національної академії наук України». Слід зауважити, що на засіданні Національної ради було представлено також плани заходів з реформування із залученням окремих міністерств та відомств національних галузевих академій, а саме, НАПН України, НААН України та НАПрН України, які пізніше затвердив Кабінет Міністрів України.

Тепер щодо стану реалізації заходів за стратегічно важливими напрямками реформування НАН України. Протягом 2021 р. тривала робота з оптимізації мережі наукових установ і організацій Академії. Секції та відділення ретельно проаналізували їх діяльність та підготували конкретні пропозиції. На їх основі Президія НАН України визначила шляхи припинення 15 на-

укових установ та 5 підприємств дослідно-виробничої бази, а припинення ще 8 наукових установ і 6 державних підприємств було визнано таким, що потребує додаткового опрацювання. Вже прийнято рішення щодо ліквідації або приєднання 11 установ.

Розпочато роботу з підготовки пропозицій щодо оптимізації мережі відділень НАН України та коригування їхніх назв. При секціях створено відповідні комісії для проведення аналізу основних наукових напрямів і кадрового складу відділень.

У 2021 р. завершено перший цикл оцінювання ефективності діяльності наукових установ Академії за методикою, розробленою з урахуванням досвіду оцінювання наукових установ у європейських країнах. Загалом за період 2016–2021 рр. оцінено 160 установ Академії та понад 1170 їхніх підрозділів. Результати оцінювання стали підґрунтям для розроблення заходів з оптимізації мережі наукових установ та їх внутрішньої структури, а також вдосконалення розподілу бюджетних коштів. Зважаючи на таку важливість методики оцінювання, вона постійно вдосконалюється, і зараз до неї готуються зміни, які передбачають зменшення кількості паперових документів, які має надати установа для оцінювання, та посилення ваги висновків експертів.

Важливим напрямом реформування діяльності Академії було забезпечення ефективного використання майнового комплексу НАН України. Було здійснено суцільну інвентаризацію нерухомого майна НАН України, упорядкування його обліку, оновлення відомостей Єдиного реєстру об'єктів державної власності та внесення даних за результатами інвентаризації до академічної цифрової системи. Протягом 2021 р. до Цифрової системи управління нерухомим майном НАН України надали відомості 200 організацій Академії, проте в повному обсязі їх надали лише 75 % організацій.

Безумовно, такий незадовільний стан справ потребує негайного виправлення. Також у якомога стисліші терміни необхідно вжити заходів для усунення порушень, виявлених за результатами проведеного у 2021 р. Рахунковою

палатою аудиту ефективності управління Національною академією наук об'єктами державної власності, що мають фінансові наслідки для державного бюджету.

Зазнали подальшого вдосконалення принципи розподілу бюджетних коштів Академії. У 2021 р. було запроваджено стимулювальні заходи до цього розподілу, згідно з якими обсяг фінансування, що складався зі збільшеного базового фінансування, було розподілено між установами відповідно до їхнього рейтингу. Розроблено та запропоновано порядок розподілу у 2022 р. обсягів збільшення базового бюджетного фінансування, який ураховує результати оцінювання та державної атестації наукових установ, їх кількісний та якісний кадровий склад, наявність унікальних наукових приладів, розвиток наукової інфраструктури тощо. Саме за таким порядком, який враховує ефективність установи, а не фіксовані відсотки, визначені їй у загальному фінансуванні відділення, відбувається розподіл коштів на поточний рік.

Такий механізм розподілу базового бюджетного фінансування є однією зі складових нової моделі фінансування наукової діяльності в Академії, яка враховує ефективність діяльності установ і необхідність пріоритетної підтримки конкурентоспроможних наукових колективів. Зараз для вдосконалення показників, які використовуються при такому розподілі, відділення та підрозділи апарату Президії визначають критерії впливу виконаних робіт на економічне зростання, соціально-економічний розвиток країни з метою встановлення результативності використання бюджетних коштів.

Підвищенню ефективності використання бюджетних коштів сприятиме також реалізація пропозицій робочої групи, яка за дорученням Кабінету Міністрів України здійснила огляд витрат державного бюджету у сфері наукової і науково-технічної діяльності наукових установ НАН України за період 2017–2019 рр. За результатами цього огляду підготовлено звіт, який узгоджено з Міністерством фінансів України і наприкінці 2021 р. направлено на розгляд до Кабінету Міністрів України.

Робоча група загалом підтримала запропоновані Академією підходи щодо вдосконалення механізмів розподілу базового бюджетного фінансування між установами НАН України, а також напрацювала низку пропозицій щодо підвищення прозорості й об'єктивності системи відбору наукових установ та їх підрозділів для фінансування за бюджетною програмою «Підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень». І нам необхідно терміново запровадити новий порядок конкурсного відбору наукових і науково-технічних робіт для фінансування за цією бюджетною програмою. Такий конкурс, на нашу думку, має бути загальноакадемічним, а не по відділеннях, як зараз.

Значних зусиль було докладено до розвитку дослідницької інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень. В Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона відкрито сучасну лабораторію полімерного матеріалознавства. У НТК «Інститут монокристалів» завершено повну комплектацію обладнання Центру з контролю якості лікарських засобів, у якому за унікальними для України методами перевіряють якість вітчизняних і зарубіжних фармпрепаратів. В Інституті проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича розпочато створення матеріалознавчого центру з оцінки відповідності та взаємозамінності матеріалів критичного імпорту.

Цей напрям реформування діяльності Академії надалі буде суттєво посилено. У нашому бюджеті на поточний рік передбачено триразове збільшення видатків на придбання сучасного та модернізацію наявного наукового обладнання.

Вагомою складовою реформування НАН України було розроблення та запровадження заходів з підтримки наукової молоді. Істотно збільшено фінансування дослідницьких лабораторій та груп молодих учених. У 2021 р. загальне фінансування за цим напрямом було збільшено вдвічі порівняно з попереднім роком — до 44,5 млн грн, а на 2022 р. передбачено 50 млн грн.

Розпочато виконання програми постдокторальних досліджень НАН України, за якою

проведено два конкурси і відібрано 25 постдоктів. Оголошено проведення додаткового конкурсного відбору.

Започатковано стипендію імені академіка НАН України Б.Є. Патона для молодих вчених — кандидатів наук (докторів філософії) і докторів наук. Проведено перший конкурс і визначено 15 стипендіатів.

Ще один стратегічно важливий напрям реформування — розвиток і широке використання можливостей міжнародної співпраці. Вчені НАН України в 2021 р. брали активну участь у конкурсах і виконували низку проєктів за науковими програмами Євросоюзу, НАТО, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій і фондів, зокрема брали участь в експериментах на Великому адронному колайдері та причетні до відкриття нової квазічастинки — одерона, долучилися до проєкту ЄС ORBIT. За двосторонніми угодами, що передбачають обмін короткостроковими візитами науковців, виконувалося близько 100 спільних проєктів з науковими установами країн Центральної Європи.

Увагу було приділено і розвитку інноваційної інфраструктури, зокрема створенню за підтримки Федерального міністерства освіти і наукових досліджень Німеччини наукового парку «Академ.Сіті». У 2021 р. на базі 12 інститутів НАН України і Київського академічного університету створено Асоціацію академічного співробітництва «Академ.Сіті».

Набула розвитку діяльність з інформування громадськості про наукові досягнення та інноваційні результати установ Академії, стан і проблеми української науки. Активну роботу розгорнула Комісія НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності.

Реалізовано також низку заходів щодо удосконалення нормативної бази діяльності та системи управління Академії. Рішенням Загальних зборів НАН України від 27.05.2021 ухвалено нову редакцію Статуту Національної академії наук України. Минулого року було також внесено зміни до нормативних документів, що регулюють діяльність секцій, відділень та наукових установ НАН України.

У березні 2021 р. затверджено склад Науково-технічної ради НАН України, до якої увійшли представники Академії, закладів вищої освіти, органів виконавчої влади та керівники великих високотехнологічних промислових підприємств. На засіданнях Науково-технічної ради минулого року розглянуто важливі питання щодо перспектив використання конкретних розробок установ Академії в різних сферах, зокрема в галузі безпеки і оборони. Діяльність цієї ради сприяла налагодженню ефективної співпраці з великими підприємствами, зокрема з ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка», ДП «Конструкторське бюро «Південне» ім. М.К. Янгеля», Нікопольським заводом трубопровідної арматури. Укладено нові угоди про співробітництво з ДП «Антонов» і АТ «Турбоатом».

Науково-координаційні ради, створені при секціях НАН України, розглядали питання розвитку міждисциплінарних досліджень, формування нових загальноакадемічних програм, заслуховували звіти про результати їх виконання, вносили пропозиції щодо посилення координації фундаментальних досліджень.

З метою підвищення ефективності наукових досліджень і розробок запроваджено конкурсні підходи до формування цільових програм наукових досліджень і цільових наукових (науково-технічних) проєктів НАН України.

Що стосується наукового забезпечення вирішення важливих державних проблем, слід відзначити, зокрема, науковий супровід заходів з подолання епідемічної ситуації, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Розгорнуто роботу з наукового забезпечення проведення у 2023 р. Всеукраїнського перепису населення. На спільному засіданні Президії НАН України та Колегії Державної служби статистики України, яке відбулося у грудні 2021 р., було погоджено програму перепису.

Отже, у 2021 р. в НАН України реалізовано широкий спектр заходів з реформування Академії, однак за певними напрямками ця робота потребує істотного посилення. Це стосується насамперед подальшої оптимізації структури

Академії, інвентаризації нерухомого майна НАН України і, головне, забезпечення більш ефективного його використання, оновлення парку наукових приладів та обладнання. В умовах хронічного недофінансування є необхідним подальше вдосконалення системи планування та розподілу бюджетних коштів між установами НАН України, зокрема з урахуванням результатів огляду витрат державного бюджету у сфері наукової і науково-технічної діяльності наукових установ НАН України за період 2017–2019 рр. Актуальними залишаються питання розвитку конкурсних засад планування науково-дослідних робіт, зокрема в рамках бюджетної програми «Підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень», розширення співпраці з інноваційним бізнесом та науково-виробничими підприємствами, підтримки наукової молоді, пошук зв'язків з громадськістю.

Слід зазначити, що всі зазначені напрями реформування, які потребують посилення, відображено в Концепції розвитку НАН України на 2021–2025 рр. та Плані заходів з її реалізації, які було затверджено минулого року. Слід докласти всіх зусиль для якісного та своєчасного виконання цих заходів.

Дякую за увагу!

**Богданов
Вячеслав Леонідович**
академік НАН України, віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України

Шановні колеги!

У доповіді академіка НАН України А.Г. Загороднього ґрунтовно висвітлено різні аспекти реформування діяльності Академії. Тому у своєму виступі я хотів би навести стислу інформацію про окремі заходи з реформування, які здійснювалися в Секції фізико-технічних і математичних наук та установах при Президії,

а також сказати кілька слів про відповідні плани на найближчу перспективу.

Минулого року розпочала роботу Науково-координаційна рада Секції, яку очолює академік НАН України В.М. Локтєв. Вже відбулося 4 засідання ради, на яких розглянуто підсумки виконання 5 цільових програм наукових досліджень НАН України, а також 8 цільових програм відділень. За підсумками розгляду Президія НАН України ухвалила рішення про продовження на новий строк 2 загальноакадемічних програм і про припинення 1 програми. Щодо 2 програм рішення готуються. Рада Секції ініціювала також питання про конкурсний відбір нових академічних програм, і цю пропозицію було підтримано Президією, її реалізація розпочнеться вже цього року.

Подальша робота Науково-координаційної ради буде спрямована на розгляд питань щодо стану та перспектив розвитку досліджень з актуальних наукових і науково-технічних напрямів, у тому числі міждисциплінарних, та підготовку обґрунтованих пропозицій щодо програмно-цільових механізмів підтримки таких досліджень.

Чималу і непросту роботу проведено в Секції з оптимізації мережі установ та підприємств. У 2021 р. прийнято рішення про ліквідацію 8 наукових установ, і ліквідаційні процедури щодо них уже фактично завершено. Крім того, Інститут вугільних енерготехнологій реорганізовано в Інститут теплоенергетичних технологій, а Інститут фізики гірничих процесів — у Відділення фізики гірничих процесів Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова, причому останню установу переведено з Відділення фізики і астрономії у Відділення механіки. Прийнято рішення про ліквідацію 3 установ при Президії, а два інститути, підпорядковані безпосередньо Президії, переведено до складу відділень.

Визначено шляхи припинення близько 20 організацій дослідно-виробничої бази та інших суб'єктів господарювання Секції.

Роботу з удосконалення мережі установ Секції буде продовжено, насамперед з урахуванням результатів першого циклу оцінювання

установ. Крім того, на виконання п. 4.4 Плану заходів з реалізації Концепції розвитку Академії на 2021—2025 рр. створено комісію Секції з оптимізації мережі відділень та коригування їх структури і назв, і вона вже розпочала роботу. Пропозиції з цього питання планується підготувати до кінця I кварталу 2022 р.

Дещо активізувалася співпраця установ Секції з науково-виробничими підприємствами, зокрема з ДП «Антонов», КБ «Південне» та АТ «Турбоатом» (останнє нині реорганізовано в ДП «Українські енергетичні машини»).

За поданням Секції на засіданнях Науково-технічної ради НАН України розглянуто питання про заходи з розвитку та впровадження в промисловість електронно-променевої технології та обладнання, проведення під егідою Мінстратегпрому та Міноборони експертизи наявних в Україні технологій у галузі електроніки та оптоелектроніки, моніторингу науково-технічного та виробничого потенціалу наукових установ і підприємств галузі. Також рада підтримала пропозицію щодо створення при Інституті проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича матеріалознавчого центру з оцінки відповідності та взаємозамінності матеріалів критичного імпорту, що є важливим для вітчизняних машинобудівних підприємств, зокрема підприємств ОПК.

З метою поширення серед потенційних споживачів інформації про готові до впровадження розробки наукових установ Академії було продовжено підготовку каталогів перспективних науково-технічних розробок. Незабаром чекаємо на вихід нового каталогу, який міститиме інформацію про розробки Академії, отримані під час виконання науково-технічних проектів у 2020—2021 рр.

Важливим завданням Секції є розширення дієвих зв'язків з науково-виробничими підприємствами та інноваційними бізнес-структурами. Реальним і досить ефективним механізмом такої співпраці, який уже було апробовано в рамках Угоди про співробітництво НАН України з КБ «Південне» ім. М.К. Янгеля, є реалізація прямих договорів між підприємствами та академічними інститутами.

Щодо удосконалення механізму бюджетного фінансування досліджень. Усі відділення Секції виконали постанову Президії НАН України від 08.12.2021 про внесення змін до розподілу базового бюджетного фінансування установ з урахуванням результатів їх оцінювання і державної атестації. При цьому 3 відділення Секції розподілили за новою формулою не лише додаткові (порівняно з 2021 р.) кошти, а й кошти, які раніше спрямовувалися на цільові програми відділень.

Слід зазначити, що відділення Секції забезпечують активну участь науковців у конкурсах Національного фонду досліджень України. Так, за минулі два роки вчені Секції здобули більш як 50 грантів цього фонду на загальну суму 187,7 млн грн.

Важливим заходом було запровадження фінансової підтримки участі наших науковців у міжнародних наукових програмах і конкурсах. Зокрема, минулого року таку підтримку з боку Академії отримали 14 проєктів наукових установ Секції.

Чи не найболючішим для установ Секції, як і в цілому для Академії, залишається питання кадрового забезпечення молодими дослідниками. Одним із нових підходів для поліпшення ситуації було започаткування програми постдокторальних досліджень. Проте за результатами двох конкурсів, які відбулися у 2021 р., до установ Секції вдалося залучити лише 19 постдоків, тобто оголошені вакансії, на жаль, залишилися незаповненими. Тому, на наш погляд, варто не лише продовжити цей конкурс у поточному році, а й розглянути можливість того, щоб установи могли приймати молодих постдоків протягом усього року.

На виконання відповідної постанови Президії НАН України в наукових установах Секції було введено 6 посад заступника директора з науково-організаційних питань, які обіймають молоді науковці. Крім того, молодого ученого було обрано директором Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем. Однак, безумовно, робота зі створення умов для кар'єрного зростання наукової молоді та формування кадрового ре-

зерву з середовища молодих наукових співробітників потребує значної активізації. І Секція розглядає це як одне з пріоритетних завдань наступного періоду.

Дякую за увагу!

**Кошечко
Вячеслав Григорович**
академік НАН України, віце-президент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України

Шановні колеги!

Дуже коротко розповім про діяльність Секції хімічних і біологічних наук НАН України в 2021 р. щодо заходів з реформування Академії, визначених рішеннями Президії НАН України.

Щодо оптимізації мережі наукових установ Секції та їх внутрішньої структури. У 2021 р. було ініційовано припинення двох установ — Державного центру інноваційних біотехнологій та Державного підприємства «Лікувально-профілактичний комплекс «Феофанія». Державний центр інноваційних біотехнологій було реорганізовано шляхом приєднання до Інституту молекулярної біології і генетики. Створений новий структурний підрозділ має підсилити дослідження та роботи, спрямовані на створення і випуск вітчизняних тест-систем для виявлення коронавірусу. Заходи з припинення Центру повністю завершено, тоді як реорганізація Лікувально-профілактичного комплексу «Феофанія» тільки розпочалася.

Що стосується роботи з припинення Донецького ботанічного саду та Міжнародного інституту клітинної біології, яку було розпочато раніше, то, на жаль, через низку об'єктивних причин процедура їх ліквідації поки що триває.

Проведено заходи зі скорочення низки неефективних установ виробничої бази Секції. Зокрема, в 2020 р. Джанкойсько-Сиваський дослідно-експериментальний завод та Дослідно-експериментальну дільницю «Чигирин» Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка було

передано до Фонду державного майна України, і у них уже знайшлися нові власники.

Робота з оптимізації установ відділень Секції триває. Наразі Відділення хімії підготувало пропозиції щодо можливого зменшення кількості установ шляхом припинення двох його відділень. Свого часу такі наукові установи створювалися з перспективою перерости в інститути. На жаль, сьогодні нам не до створення нових інститутів, а тому пропозиція про повернення їх до материнських структур може стати одним з найменш болючих рішень.

У складі Відділення загальної біології також є малочисельні установи, але переважно це установи природно-заповідного фонду: ботанічні сади, дендропарки, заповідники. Вони мають зовсім інші функції та завдання. Територіально об'єднати їх неможливо. Крім того, створювалися вони рішеннями центральних органів влади, Президента України, Верховної Ради України або Уряду.

У Секції створено комісію, на яку покладено завдання з аналізу основних наукових напрямів та кадрового складу відділень, їй доручено до 01.04.2022 підготувати пропозиції з цих питань.

На початку 2021 р. було створено Науково-координаційну раду Секції, затверджено її склад та керівництво. Вже відбулося 6 засідань цієї ради, на яких заслухано звіти за 5 цільовими та науково-технічними програмами, виконання яких координує Секція. Разом з тим, під час діяльності ради було виявлено низку проблемних питань, які потребують подальшого опрацювання. Це насамперед уточнення переліку питань, які мають розглядати науково-координаційні ради секцій, розмежування їх повноважень з повноваженнями проблемних наукових рад, роль яких у проведенні фундаментальних досліджень, визначенні пріоритетних напрямів, здійсненні експертизи проектів тощо має зростати, і ми маємо приділити цьому достатню увагу.

Тепер щодо змін у принципах розподілу базового бюджетного фінансування наукових установ. Ця робота в Секції розпочалася ще в 2016 р. Бюро Секції розробило основні кри-

терії оцінки роботи установ та механізми їх урахування при розподілі фінансування. Поряд з цим у кожному відділенні є свої підходи, які враховують не лише результати державної атестації наукових установ та оцінки ефективності їх діяльності, а й специфіку установ. Наприклад, у Відділенні загальної біології майже половину складу Відділення становлять установи природно-заповідного фонду, бюджетні витрати яких кардинально відрізняються від таких для науково-дослідних інститутів.

При перерозподілі бюджетного фінансування та оптимізації чисельності установ, на нашу думку, слід звернути особливу увагу на те, що окремі інститути об'єктивно вичерпали свій ресурс щодо скорочення, і це стосується багатьох інститутів — фундаторів нашої Академії.

Що стосується формування нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, то, гадаю, на цьому питанні наразі немає потреби детально зупинятися. Варто лише сказати, що всі відділення Секції та їх наукові установи взяли активну участь у підготовці пропозицій щодо нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

За напрямом з поглиблення та розвитку співпраці з центральними органами влади та підприємствами найбільш активно установи Секції взаємодіяли з Міністерством охорони здоров'я України, Центром громадського здоров'я МОЗ України у зв'язку з пандемією коронавірусу, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та іншими відомствами. Низка інститутів Секції плідно співпрацюють з КБ «Південне», ДП «Антонов», Павлоградським хімічним заводом та іншими великими не лише промисловими, а й агропромисловими підприємствами.

Інститути Секції спільно з різними державними структурами проводять значну роботу, спрямовану на протидію пандемії, спричиненій коронавірусом. Передусім це Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна та Інститут біології клітини, які працюють над створенням прототипу вітчизняної вакцини. Інститут молекулярної біології і генетики та Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного розроб-

ляють ПЛР-тести та антигенні тест-системи. В цьому напрямі наші установи співпрацюють з вітчизняними компаніями «Індар» та «Діа-Профмед», а також із закордонними науковими установами.

Що два тижні робоча група НАН України з математичного моделювання проблем, пов'язаних з епідемією коронавірусу, готує прогнози розвитку епідемії в Україні на відповідний період і за участі співробітників нашої Секції надсилає їх до центральних органів влади, РНБО, Центру громадського здоров'я.

В червні 2021 р. було проведено спеціальне розширене засідання Президії НАН України, на якому заслухано доповіді академіків С.В. Комісаренка, М.А. Тукала, А.А. Сибірського та М.Я. Співака про участь вчених НАН України в протидії COVID-19. У засіданні взяли участь міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко та головний державний санітарний лікар України Ігор Кузін.

Велику спільну роботу проводять установи Секції з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України зі збереження флори і фауни України для наших нащадків, ведення Червоної книги України тощо.

Важливою складовою реформ з поліпшення умов для проведення фундаментальних досліджень є забезпечення науковців сучасним обладнанням. Слід зазначити, що останніми роками ситуація почала змінюватися на краще завдяки започаткуванню програми підтримки пріоритетних наукових досліджень, і наші центри колективного користування поповнилися новим обладнанням. Водночас робота цих центрів потребує перегляду та вдосконалення, як у зв'язку зі змінами в законодавстві, так і з огляду на забезпечення цільового використання обладнання.

Отже, як уже сказав Анатолій Глібович, Академія в 2021 р. провела значну роботу з реалізації заходів з реформування НАН України. Однак не менша робота чекає нас попереду. Головне, щоб реформи здійснювалися не задля реформ, а дійсно сприяли підвищенню рівня наукових досліджень.

Дякую за увагу!

**Пирожков
Сергій Іванович**
академік НАН України, віцепрезидент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

Шановні колеги!

На виконання постанови Президії НАН України від 23.11.2020 № 171 «Про окремі заходи з реформування діяльності Національної академії наук України» Секція суспільних і гуманітарних наук здійснила низку заходів з оптимізації мережі та внутрішньої структури наукових установ, а також мережі організацій дослідно-виробничої бази та інших суб'єктів господарювання Академії за профілем діяльності Секції з урахуванням результатів державної атестації та внутрішнього оцінювання ефективності діяльності наукових установ.

Так, припинено Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень шляхом його приєднання до Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень. Заходи з припинення цієї установи тривають, станом на кінець грудня 2021 р. відбувалася інвентаризація майна.

Здійснюється припинення Міжнародної школи україністики. На сьогодні проведено інвентаризацію майна цієї установи, прийнято рішення про звільнення її співробітників з 13.12.2021, повідомлено державного реєстратора. Нині складається ліквідаційний баланс установи.

Триває процес припинення Відділення керамології Інституту народознавства. Повідомлено державного реєстратора, проведено аудит відповідності даних обліку Відділення керамології, наказом від 25.10.2021 звільнено всіх працівників, крім керівника і головного бухгалтера, які складатимуть ліквідаційний баланс установи. Відповідно до клопотання Міністерства культури та інформаційної політики України Інститут народознавства дав згоду на безоплатну передачу бібліотечного

фонду Відділення керамології Національному музею-заповіднику українського гончарства в с. Опішне (лист від 06.10.2021 № 12031/6.11.8). Підготовку відповідних документів керівництво Академії доручило Управлінню справами НАН України.

На завершальному етапі перебуває процедура ліквідації Центру пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури шляхом приєднання до Інституту археології НАН України.

Також завершується ліквідація Інституту світової економіки і міжнародних відносин. Очікуємо результати аудиту Державної податкової служби України за період 2020–2021 рр., після чого всі документи буде подано до державного реєстратора для зняття установи з реєстрації.

Триває процес ліквідації ДНУ «Центр світової економіки та міжнародних відносин НАН України», проведено значну роботу з питань закриття цивільних та кримінальних судових справ, бухгалтерського обліку та фінансової діяльності. Зараз складається ліквідаційна фінансова і бюджетна звітність за 2020–2021 рр.

У межах ліквідаційної процедури шести дочірніх підприємств Науково-дослідного центру «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України («Наукова спілка Донбасу», «Подільська археологія», «Волинські старожитності», Науково-дослідний центр «Лукомор'є», «Центрально-Донецька експедиція», «Слобідська археологічна служба») повністю зупинено їхню господарську діяльність, вжито заходів щодо виявлення дебіторів і кредиторів. Для прискорення завершення процедури ліквідації у встановленому Цивільним кодексом України порядку передбачається проходження перевірки контролюючими органами; складання ліквідаційного балансу, що максимально забезпечуватиме захист державних інтересів; внесення запису про ліквідацію до Єдиного держреєстру. Стосовно дочірнього підприємства «Старожитності Полісся» Науково-дослідного центру «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України визначено план заходів з

ліквідації у встановленому порядку у зв'язку з виявленою дебіторською заборгованістю, яка виникла у 2017 р. Строк позовної давності ще не минув, і ця заборгованість поступово добровільно погашається боржником.

Щодо ліквідації ДП «Центр археології Києва» Інституту археології НАН України, то наприкінці 2021 р. проведено облік і паспортизацію великого масиву археологічних матеріалів (починаючи з 1980-х років) і передано їх до Музею історії міста Києва та Архівного фонду Інституту археології НАН України. Враховуючи неналежне виконання посадових обов'язків колишнім директором, що призвело до банкрутства підприємства, розглядається можливість припинення цієї установи в судовому порядку.

Процес ліквідації деяких інших установ та організацій Секції з об'єктивних причин неможливо довести до завершення. Зокрема, в Інституту археології відсутні контакти з керівником ДП «Департамент підводної спадщини» Науково-дослідного центру «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України, що унеможливує доступ до документації цієї організації. Це підприємство, безумовно, необхідно ліквідувати, однак процедуру його припинення не може бути реалізовано за відсутності документів.

Слід підкреслити, що зазначеними вище заходами питання оптимізації мережі установ і організацій Секції не вичерпується. Тому зараз на стадії опрацювання перебувають додаткові пропозиції щодо цього процесу, які планується підготувати впродовж I кварталу 2022 р.

Провідні вчені Секції брали активну участь у підготовці пропозицій щодо формування нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Зокрема, вони працювали у складі спільної робочої групи НАН України та національних галузевих академій наук України для формування пропозицій щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, яку було створено рішенням Ради президентів академій наук України 19 січня 2021 р., та подали пропозиції до Переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки за напрямом «Розви-

ток людини, соціогуманітарні, економічні та суспільні трансформації, новітні суспільні відносини та їх правове забезпечення».

Крім того, на виконання розпорядження Президії НАН України від 19.07.2021 № 370 вчені установ Секції взяли участь у проведенні на базі Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва комплексного прогностико-аналітичного дослідження з метою формування пропозицій щодо пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні.

Підготовлено зауваження і пропозиції до розробленого Міністерством освіти і науки України проекту Закону України «Про основні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні».

Вчені установ Секції взяли також участь у роботі секції Експертної групи МОН України з визначення пріоритетних тематичних напрямів, яку було створено наказом МОН України від 05.03.2021 № 296, за напрямом «Соціогуманітарний розвиток», у рамках якої опрацьовано пропозиції щодо 13 відповідних тематичних блоків.

Відповідно до постанови Президії НАН України від 23.10.2020 № 171 Секції було доручено підготувати пропозиції щодо розроблення концепції національної програми розвитку гуманітарної сфери України. Однак у процесі роботи з'ясувалося, що розробити концепцію

національної програми вчені Академії наук не можуть, оскільки цим мають займатися відповідні міністерства та відомства виконавчої влади. Тому ми розробили проект структури концепції розвитку гуманітарної сфери.

На завершення хотів би зазначити, що вчені-суспільствознавці зробили важливий крок для налагодження системної комунікації з керівництвом вищих органів державної влади, взаємин довіри між науковою спільнотою та громадськістю, формування позитивного іміджу Академії. Цьому сприяла підготовлена фахівцями Секції Національна доповідь «Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності», присвячена 30-річчю незалежності України, в якій комплексно досліджено історичні передумови, специфіку, проблеми й чинники набуття Україною цивілізаційної суб'єктності в мінливому сучасному світі.

Доповідь надіслано майже 50 адресатам, у тому числі вищому керівництву держави, РНБО, профільним міністерствам і відомствам, очільникам усіх депутатських фракцій і груп, провідним аналітичним центрам та ЗМІ. Основні положення доповіді було презентовано 22 червня 2021 р. у пресцентрі Українського кризового медіа-центру в Українському домі та у серії публікацій у засобах масової інформації.

Дякую за увагу!

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик

Anatoly G. Zagorodny

Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7953-6726>

ON THE STATE OF IMPLEMENTATION OF MEASURES
TO REFORM THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Transcript of the report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, January 12, 2022

The report presents the main results of the work and a wide range of measures taken in strategically important areas of reforming the National Academy of Sciences of Ukraine in 2021 in order to increase the effectiveness of research.